

หลักสูตรอบรมระยะสั้นชุดที่ 2

นวัตกรรมสังคมกับเครื่องมือทำงาน-สำหรับงานสนับสนุน

สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาวิทยาลัยนวัตกรรมสังคม วิทยาลัยนวัตกรรมสังคม มหาวิทยาลัยรังสิต

ความเป็นมา

วิทยาลัยนวัตกรรมสังคม มหาวิทยาลัยนวัตกรรมสังคม โดย “สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาวิทยาลัยนวัตกรรมสังคม” (Social Innovation Research & Development Institute: SIRDI) ได้ร่วมมือกับหน่วยงานภายในของมหาวิทยาลัย และเครือข่ายขององค์กรพันธมิตรทั้งที่เป็นภาครัฐ เอกชน และประชาสังคม มีความประสงค์ร่วมกันที่จะพัฒนาการจัดการความรู้แบบ Non-degree เพื่อมุ่งเน้นที่จะนำไปสู่การสร้างความร่วมมือที่จะแก้ปัญหาเศรษฐกิจฐานราก การเพิ่มพูนสมรรถนะการทำงานให้กับนักปฏิบัติการที่เกี่ยวข้องทั้งในส่วนที่เกี่ยวข้องกับธุรกิจการประกอบการและการสนับสนุน ในขณะเดียวกัน วิทยาลัยนวัตกรรมสังคม มหาวิทยาลัยรังสิตยังเห็นว่า การจัดการอบรมในโครงการนี้ เป็นส่วนหนึ่งของการร่วมสร้างพื้นที่สำหรับการเปลี่ยนแปลง และการเรียนรู้ร่วมกับภาคส่วนต่าง ๆ ที่ปฏิบัติการจริงในภาคสนามอีกมิติหนึ่งด้วย

กลุ่มเป้าหมาย

เป็นหลักสูตรที่เหมาะสม สำหรับนักบริหารระดับกลาง ทั้งที่เป็นอาสาสมัคร เจ้าหน้าที่ส่งเสริมสนับสนุนจากหน่วยงานของรัฐ เอกชน และประชาสังคม ที่ทำงานสนับสนุนงานด้านการพัฒนาชุมชน การพัฒนาผู้ประกอบการ และการพัฒนาเครือข่าย ฯลฯ รวมทั้งนักบริหารและนักวิชาการขององค์กรที่มีความเกี่ยวข้องกับการจัดทำนโยบายสำหรับการพัฒนาท้องถิ่น เศรษฐกิจและสังคมในระดับฐานราก

กลุ่มวิชาเครื่องมือ

หนึ่ง ทฤษฎีว่าด้วยการเปลี่ยนแปลง

เป็นวิชาที่ต้องการสร้างความรู้ และความเข้าใจ ว่าด้วยกรอบของการวิเคราะห์ผลผลิตและผลลัพธ์ของการดำเนินงานที่มีต่อการเปลี่ยนแปลงที่มีต่อระบบเศรษฐกิจและสังคม โดยอิงกับหลัก 2 ประการสำคัญ คือ การมุ่งพิจารณาต่อผลของการดำเนินงาน (Result-based) และการมุ่งต่อการค้นหาปัจจัยที่นำไปสู่ความสำเร็จ (Process-based) สำคัญของหัวข้อนี้ มีความประสงค์ที่จะสร้างกรอบมุมมองต่อการทำงานเพื่อบริการสังคมที่ยกระดับการให้ความสำคัญต่อการติดยึดและให้การชื่นชมต่อผู้นำองค์กร (ที่มีลักษณะเฉพาะหรือมีความเป็นพิเศษ) ที่ลดทอนการถอดบทเรียนและประสบการณ์ของการทำงานโดยรวม เพื่อนำไปสู่การสร้างสรรค์เป็นวิชาความรู้ และทักษะ ที่นำไปสู่การพัฒนาองค์กร

สาระสำคัญของวิชานี้ จะเกี่ยวข้องกับเรื่องต่าง ๆ ดังนี้

- 1.1 การแปรผลจากผลผลิต (Outputs) ของงานเป็นผลลัพธ์ (Outcomes)
- 1.2 ผลลัพธ์ของการดำเนินงานที่มีต่อการเปลี่ยนแปลงเศรษฐกิจตำบล อำเภอ และจังหวัด
- 1.3 ผลลัพธ์ของการดำเนินงานที่มีต่อการเปลี่ยนแปลงการจัดการหรือธรรมาภิบาล
- 1.4 การค้นหาปัจจัยที่สร้างผลต่อความสำเร็จ/การเปลี่ยนแปลง

ตัวอย่างที่สำคัญของการศึกษานี้ ประกอบด้วย การประกอบการของวิสาหกิจชุมชนศูนย์ข้าวชุมชน บ้านอุ่มแสง, กองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลดงดินแดง, Proximity Design (องค์กรพัฒนาเอกชนในเมียนมาร์), การจัดตั้งโครงการร้านค้าชุมชน/ชุมชนเข้มแข็งของบริษัท Unilever ในอินเดีย, การดำเนินงาน Microfinance ของธนาคาร Grameen ที่บังคลาเทศ

สอง กระบวนการของนวัตกรรมและการสร้างการยอมรับในระบบตลาด

เป็นวิชาที่ทำความเข้าใจต่อขั้นตอนการทำงานของนักสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์หรือนวัตกรรม ตั้งแต่การวิเคราะห์ประเด็นทางสังคม หรือการเปลี่ยนปัญหาทางสังคมไปเป็น “ความต้องการทางการตลาด” (Demand) ไปจนกระทั่งการสร้างผลิตภัณฑ์ และนำผลิตภัณฑ์เหล่านั้นไปสนองตอบต่อความต้องการทางการตลาด จนนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงเชิงระบบของเศรษฐกิจและสังคมในเรื่องหนึ่ง ๆ (เช่น บริการของ Low Cost Airline ทำให้กระแสดูการเดินทางสัญจรในระบบคมนาคมของโลกเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม หรือการบริการของ 30 บาท รักษาทุกโรคที่ทำให้ระบบบริการสุขภาพของไทย เปลี่ยนแปลงจากระบบเดิม)

สาระสำคัญของวิชานี้ จะเกี่ยวข้องกับเรื่องต่าง ๆ ดังนี้

- 2.1 สิ่งประดิษฐ์ นวัตกรรม และนวัตกรรมสังคม
- 2.2 ขั้นตอนและกระบวนการสร้างนวัตกรรม 7 ขั้นตอนของ NESTA
- 2.3 การแพร่กระจายของนวัตกรรม และการสร้างสรรค์เพื่อแทนที่ของเดิม (Creative Destruction)
- 2.4 นวัตกรรมที่พัฒนาการมาจากกระบวนการอื่นมาแทนที่ระบบกระแสหลัก (Disruptive Innovation)

ตัวอย่างของการศึกษาในหัวข้อนี้ จะเป็นตัวอย่างของการนำเสนอผลงานที่เป็นสิ่งประดิษฐ์ให้เป็นนวัตกรรม การเข้าสู่ระบบตลาด (และออกไปจากตลาดอย่างรวดเร็วของผลิตภัณฑ์บางชนิด เช่น การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในระบบโทรศัพท์เคลื่อนที่ และการเพิ่มบทบาทของ Application) และการเกิดขึ้นของผลิตภัณฑ์บริการ และตัวแบบธุรกิจใหม่ ๆ ที่เกิดขึ้นในระบบเศรษฐกิจใหม่ เช่น Uber or Grab Taxi, Rider and Delivery Platform Business

สาม การวิพากษ์และการริเริ่มสร้างสรรค์

สาระสำคัญหลักของการสร้างสรรค์การประกอบการ (Entrepreneurship) จะเกิดขึ้นจากการมองเห็นถึงความจำเป็นที่จะต้องจัดให้มีการตอบสนองต่อความต้องการของสังคม ที่เป็นมุมมองที่มีความต่างไปจากระบบคิดวิเคราะห์ที่ถนัดหรือความสลับซับซ้อนของประเด็นทางสังคมหนึ่ง ๆ หรือการคิดเชิงวิพากษ์ (Critical

Thinking) เพราะการคิดแบบทั่วไป ย่อมที่จะมีผู้ประกอบการที่มีความเกี่ยวข้องกับเรื่องเหล่านั้นนำไปพัฒนาผลิตภัณฑ์ได้อยู่แล้ว แต่การคิดเชิงวิพากษ์จะนำไปสู่การมองเห็นถึงโอกาสและความเป็นไปได้ที่จะสร้างผลิตภัณฑ์ใหม่ ๆ ขึ้น

สาระสำคัญของวิชานี้ จะเกี่ยวข้องกับเรื่องต่าง ๆ ดังนี้

- 3.1 ปัญหาที่เรื้อรังกับการคิดเชิงวิพากษ์
- 3.2 การออกแบบผลิตภัณฑ์/บริการ พร้อมกับการออกแบบระบบจัดการแบบ Disrupt
- 3.3 การสร้างความร่วมมือ และการสร้างโอกาสของธุรกิจใหม่
- 3.4 การพัฒนางานบ่มเพาะ งานสร้างระบบแวดล้อมสนับสนุนการพัฒนาผู้ประกอบการ

สี่ การสนับสนุนและการสร้างระบบแวดล้อม

เป็นวิชาที่ทำความเข้าใจเรื่องการสร้างสรรค์ ริเริ่มสร้างงาน ผลิตภัณฑ์ และบริการใหม่ ที่สนองตอบต่อความก้าวหน้าของระบบเศรษฐกิจและสังคม ที่เต็มไปด้วยการพัฒนาของการทำงานในรูปแบบใหม่ ๆ ตามวิวัฒนาการของการจัดการองค์กรที่แต่เดิมให้ความสำคัญต่อการสร้างระบบงานที่เน้นการประหยัด การลดต้นทุน และการสร้างประสิทธิภาพ ไปสู่การทำงานด้วยการสร้างมีส่วนร่วม และการสร้างความร่วมมือจากหลายภาคส่วน เพื่อมุ่งไปสู่การสร้างความสัมฤทธิ์ผล ซึ่งเป็นความจำเป็นที่จะต้องได้รับการสนับสนุนช่วยเหลือจากภาครัฐ และกลไกเชิงสถาบันทางสังคมที่มีอยู่ ดังจะเห็นได้จากประสบการณ์ความสำเร็จของการสร้างระบบเศรษฐกิจขึ้นใหม่ทั้งในประเทศพัฒนาแล้ว เช่น ซิลิคอน วาเลย์ของสหรัฐอเมริกา และประเทศกำลังพัฒนา เช่น เมืองมุมไบ โกลกัตตา เซนไน และบังกอลอร์ที่ได้รับสมญานามว่าเป็นซิลิคอน วาเลย์ของอินเดีย

สาระสำคัญของวิชานี้ จะเกี่ยวข้องกับเรื่องต่าง ๆ ดังนี้

- 4.1 ความสำคัญของกลไกระบบแวดล้อมในระบบการบริหารงานแบบใหม่
- 4.2 บทบาทการสร้างระบบแวดล้อมขององค์กรภาครัฐ เอกชน และภาคประชาสังคม
- 4.3 บทบาทการขับเคลื่อนงานการจัดการความรู้และเทคโนโลยีคู่ขนานของสถาบันการศึกษา
- 4.4 การขับเคลื่อนนโยบายที่ยึดโยงกับการลงทุนในทรัพยากรมนุษย์ของ EU

ตัวอย่างของการดำเนินงานตามโครงการขับเคลื่อนสังคมด้วยเครือข่ายและการเรียนรู้ เช่น Jagriti Yatra ของบริษัท TATA ที่อินเดีย, การกระตุ้นงานในพื้นที่การริเริ่มสร้างสรรค์ และเรียนรู้แบบ Incubation ของ the Stanford University, บทบาทการทำงานของ Social Investment Fund ในอเมริกาและยุโรป

ห้า การพัฒนาเมืองและการขับเคลื่อนนโยบาย

ทำความเข้าใจต่อการพัฒนาผู้ประกอบการ การสร้างธุรกิจ และการสร้างระบบการไหลเวียนทางเศรษฐกิจและชีวิตของเมือง ให้เคลื่อนตัวไปตามกระแสและระบบเศรษฐกิจโดยรวมของภูมิภาคและประเทศที่กำลังเติบโต ซึ่งเป็นการพัฒนาที่ต้องทำความเข้าใจและผลักดันทั้ง 2 ทิศทาง คือ (1) การกระจายตัวออกมาจากศูนย์กลางของการลงทุนจากกรุงเทพมหานครและปริมณฑล และพื้นที่ของการพัฒนาเขตเศรษฐกิจไปยัง

หัวเมืองต่างจังหวัด (2) การสร้างสรรค์ที่อิงฐานรากที่เข้มแข็ง เพื่อเชื่อมโยงผลิตภัณฑ์ บริการ และกิจการของชุมชนและท้องถิ่นเข้ากับศูนย์กลาง

สาระสำคัญของวิชานี้ จะเกี่ยวข้องกับเรื่องต่าง ๆ ดังนี้

5.1 ผลการดำเนินงานขององค์กรชุมชนที่มีส่วนสำคัญต่อการแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจและสังคมของเมือง

5.2 บทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของเมือง

5.3 บทบาทขององค์กรเครือข่ายความร่วมมือเพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของเมือง

5.4 การขับเคลื่อนนโยบายพัฒนาเศรษฐกิจกระแสรองในระดับประเทศและภูมิภาค

ตัวอย่างที่สำคัญของการศึกษานี้ ประกอบด้วย การทำงานของเครือข่ายสัจจะออมทรัพย์จันทบุรีที่มีพื้นที่การทำงานครอบคลุมทั้งจังหวัดจันทบุรี, การริเริ่มการทำงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นด้านเศรษฐกิจและสังคมท้องถิ่น เช่น กองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลดงดินแดง (ลพบุรี) เทศบาลตำบลท่างาม (สิงห์บุรี) เทศบาลตำบลท่าคันโท (กาฬสินธุ์), การริเริ่มงานท่องเที่ยวโดยชุมชนที่บ้านแม่กำปอง (เชียงใหม่) การพัฒนาเศรษฐกิจของแคว้นบาสก์ที่สเปน และการให้ความสำคัญต่อการส่งเสริมงานนวัตกรรมสังคมของสหภาพยุโรป

ผู้อำนวยการหลักสูตร

ดร.สุนทร คุณชัยมั่ง

ผู้อำนวยการสถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาวัฒนธรรมสังคม

วิทยาลัยนวัตกรรมการสังคม มหาวิทยาลัยรังสิต